

SAMER I POLARFORSKNINGA

"I Norge har lapperne først innført skiene..." Dette skrev Fridtjof Nansen i boka På ski over Grønland. Der slo han fast at nordmennene langt tilbake i tidene hadde betraktet samene som de dyktigste skiløperne, og at det å forflytte seg hurtig på ski over lange avstander var karakteristisk for samene. Samene blir også lovprist for deres evner til å mestre slike klimatiske og naturgeografiske forhold en finner i polare strøk. Deres kunnskaper om natur, klima, og deres utstyr som var tilpasset de ekstreme værforhold i Arktis var kunnskaper både Nansen, Amundsen og Borchgrevink dro nytte av. På sin ferd mot Sydpolen benyttet Roald Amundsen seg av utstyr som samekvinnen Margrethe Lango fra Karesuando hadde sydd: pesk, skaller og soveposer. Carsten Borchgrevink skriver i sin bok Nærmest Sydpolen at "Finnen Savio laget med sine egne hender omtrent halvt hundre finne-støvler til oss. Uten dem ville utvilsomt våre føtter blitt ordentlig forfrosne..."

Nordenskiölds ferd til Svalbard 1872

Nils Mathisen Sara, f. 1847

Mickel

John

Anders

Professor Nils A. Nordenskiöld var den første som engasjerte samer som medlemmer av sin ekspedisjon. Hans ekspedisjon skulle overvintre nord på Spitsbergen, for så å trengte frem mot nord over polbassenget med reinsleder til transportering. 40 kjørerain blir kjøpt inn, og fire samer engasjert til å ta hånd om reinene. Disse er bare omtalt ved fornavn, i ettertid har det lyktes å identifisere en av deltakerne. Dessverre dør to av reinene etter bare et par dager, og like etter rømmer resten. En av dem blir funnet igjen senere. Sledeferden må oppgis, men ekspedisjonen setter likevel av sted mot nord. Samene blir sendt av sted på flere lange jakturer hvor de skaffer til veie ferskt kjøtt. Det er rimelig at det var erfaringer fra denne ekspedisjonen som gjorde at Nordenskiöld også på sin neste ekspedisjon tok med seg to samer.

Nordenskiölds ferd til Grønland 1883

Pava Lars Tuorda

Anders Rossa

Nok en gang tok Nordenskiöld med seg samer som ekspedisjonsmedlemmer. Denne gangen til Vest Grønland. Formålet var å trengte inn på Grønlandsisen. Da ekspedisjonen, som var til fots måtte snu, var det en annen samisk kvalitet som Nordenskiöld fikk dratt nytte av, nemlig skiløpingen. Tuorda og Rossa fortsatte innover isødet uten

kjelker og med bare lett oppakning på ryggen. Tuorda som under hele ekspedisjonen hadde rekognosert og staket ut veien hadde ledelsen og gjorde observasjoner med termometer og aneroidbarometer. Etter 57 timer vendte de tilbake. De hadde da vært 230 km innenfor Nordenskiölds vendepunkt og i en høyde av 1947 m.o.h. I ettertid er avstanden blitt trukket i tvil, men for de som kjenner til at datidens reingjetere kunne gå på ski flere døgn i strekk med lite mat og hvile, er ikke denne prestasjonen på noen måte umulig.

Nansens ekspedisjon til Grønland 1888

Samuel Balto

Ole Nilsen Ravna

Da Nansen i 1888 krysset Grønlandsisen på ski, hadde også han med seg to samer. Idéen fikk han fra Nordenskiöld. To samer fra Karasjok fikk være med på ekspedisjonen. Overfarten til Grønland ble hard for Balto og Ravna, da ekspedisjonen måtte ta seg inn til Grønland i to småbåter. Flere døgn ble tilbrakt ute i drivisen, og for Ravna som for første gang var til sjøs, var dette skremmende. Da ekspedisjonen etter mye slit og mange farefulle opplevelser kommer seg opp på innlandsisen finner Ravna og Balto seg bedre til rette. På den halvannen måned lange ferden over de endeløse ismarker tar Balto og Ravna sin tårn på lik linje med de øvrige ekspedisjonsmedlemmene. Da det på slutten av ferden begynner å røyne på kreftene tar Ravna ekstra bær på sine skuldre, og Balto siteres: "Han Ravna, aa pina død, det er gut, han er sterk". Da de rekker frem til vestkysten, bygger Balto og Sverdrup en båt av seilduk som de tar seg frem til Godthåb med. Deres ferd over Grønlandsisen ble en suksess, og alle vendte tilbake til Norge som helter. Da de stevner inn til kai i Christiania med et stort folkehav som er kommet for å hylle dem, spør Nansen om det ikke er et herlig syn. Hvorpå Ravna svarer: "Ja, hadde det bare vært rein". Ravna skulle mange år senere vende tilbake til Grønland for å sjekke ut mulighetene for å drive reindrift i området.

Staxruds unnsetningsekspedisjon etter Schröder-Stranz-ekspedisjonen 1913

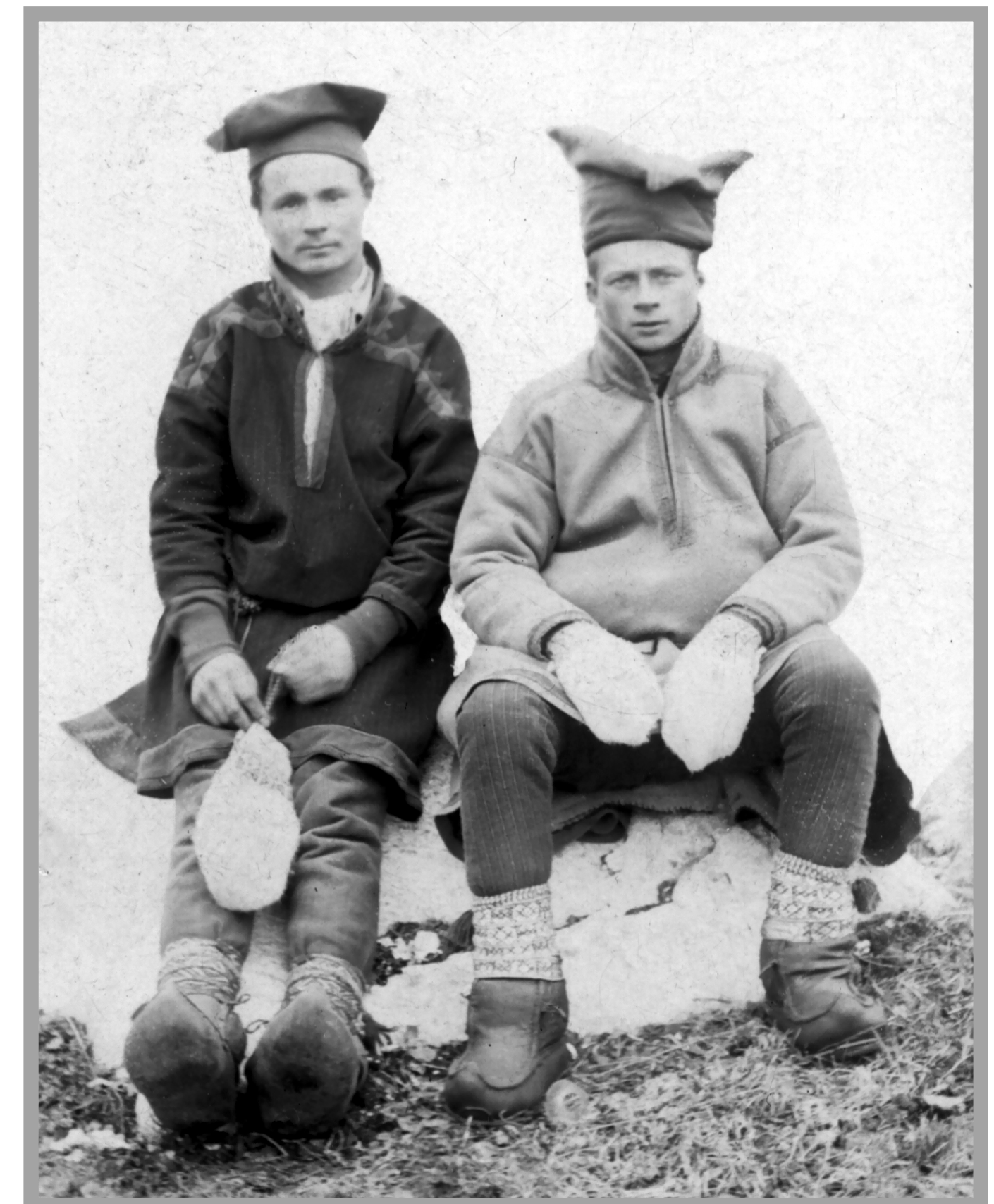
Per Hansen

Johannes Kemi

Samuel Klemmetsen

I 1912 la en tysk ekspedisjon avgårde til Svalbard. I løpet av nyåret 1913 ble det klart at deler av ekspedisjonsmedlemmene var blitt borte, og Arve Staxrud sa ja til å lede og utruste en unnsetningsekspedisjon. Han leide hvalfangeren "Herta" og i

reinene. Den 12.april startet Staxruds ekspedisjon. Isen lå fortsatt langt ut i fjordene på Svalbard, og skapte forsinkelser. Det var ingen enkel leteaksjon de hadde begitt seg ut på. Schröder-Stranz ekspedisjonen hadde delt seg opp i flere lag, og 2 av dem var kommet til rette. Staxrud fikk hentet ned disse to. Da skuta nådde Hinlopenstredet, var stredet islagt, og planene om å ta seg over til Nordaustlandet hvor hovedpartiet av Schröder-Stranz ekspedisjonen var forsvunnet, ble forkastet. Tilbakereisen startet og i Longyearbyen tok samene farvel med Staxrud og fikk skyss sammen med flere av Schröder-Stranz' ekspedisjonens medlemmer som var blitt reddet av andre unnsetningsekspedisjoner.

Borchgrevinks ferd til Antarktis 1898-90

Per Savio

Ole Must

I 1898 la det britiske skipet "Southern Cross" avgårde med kurs mot sør. Målet var Antarktis. Ekspedisjonen ble finansiert av England, men besto i hovedsak av et norsk mannskap, og var ledet av Carsten Borchgrevink. To samer fra Sørvaranger var også blant ekspedisjonsmedlemmene. Per Savio og Ole Must hadde ansvaret for hundene. Ferden til Antarktis gikk smertefritt, og ved et uhell blir det de to samene som først må tilbringe natta på det antarktiske kontinent. En dag de er ute med hundene, blåser det opp til storm, og skipet er nødt til å legge ut mot åpent hav for å ri av stormen. Savio og Must blir værende igjen på land sammen med hundene. I sin beretning roser Borchgrevink de to samene. De passet hundene og seletøyet, de var utmerkede jegere. De sydde skaller og skintøy, og "mer trofaste og hengivne ledsagere enn de to tror jeg ikke noen sjef kunne ønske seg". Ved en anledning er det at noen ekspedisjonsmedlemmer havner mellom noen klipper av is, og de prøver å ta seg opp en klippe med helning på 60°. Det finnes ikke fotfeste, og klippene skråer rett ut i havet. Savio klarer på et utrolig vis å ta seg opp et stup, og ved hjelp av tau får han hjulpet opp de andre. Borchgrevinks ekspedisjon overvintrer på Antarktis, og returnerer så tilbake med vitenskapelige data, to menn døde underveis.

Per Savio på isen i Antarktis